

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an : 2 Dolars

Edition spéciale : 3 Dolars

ADRESSE

«İctihad» Constantinople

Téléph : St. 865

xxvième ANNÉE

15 Juillet 1931

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca
İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No : 325

ABONNEMAN

Seneliği (24 Nusha) Türkiye

için: 2 1,2, Alâ kâğıdı

5 liradır

ADRES

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi :

1904 — Genève

Yirmi altıncı sene

15 Temmuz 1931

İDARİ İSLAHATIN PSYCHOLOGİA'İ MÜŞKİLÂTI

[Geçen sayıdan maba'ad ve son]

Fransada en küçük idarî 'ameliyyelerin korkunc ve yıkımlı ihtilati, bundan tekrar uzun uzadıya bahs etmekde bir fayda olmayacak derecede ma'lumdur. Bu ihtilât, bu teşevvüş ve teşettüt, bir çok daf'a meclisi meb'usanda ve bâ husus bahriyye budcesine da'ir Camille Pelletan'ın şimdi eski bir raporunda mevzu'î bahs olmuştur. Bu raparda şu satırlar okunuyordu :

Tersâne [Arsenal] larda, en küçük eşyanın tesellümü için, on beş gün çalışmak isteyen evrakı hesabıye lâzımdır. Yüzlerce me'mur munhasıren hesab etmekle, kayd etmekle, lâ yu'ad defterlere kopyasını çıkarmakla, lâ yu'ad varaklar üzerine istinsah etmekle, dağıtmakla, toplamakla meşguldur. »

'Ayni rapor sahibi, khususî darussana'alarda, 'ayni ahvalde nasıl mu'amele yapıldığını öğrenmek istedi. Devlet tersânelerinde olduğu gibi munhasıren sefain inşa'atıle iştiğal eden bir müesseseyi ziyaret etdi. Bu müessesenin destgâh üzerinde iki Brezilia zırhlısı, bir büyük kruvazör ve müte'addid yelken gemisi vardı.

Bu i'mal = Fabrication'ın istilzam ettiği bir çok tafsilâta rağmen, her anbarın muhasebesi için girenlerini, çıkanlarını ve mevcudlarını gösteren tek bir defter kifâyet ediyordu. Bu sadeleşdirmeler sayesinde hususî sanayi'in fiyatları devletin tersanelerinin fiyatından 100 de 25 ilâ 50 nisbetinden daha aşağı idi.

Maliyyet fiyatının bu farkları bütün sahalar

da görülür. Hükûmet tarafından istimlak edilen kömür gemilerinin randmanının, kendi hisablarına çalışan idhalatcılar tarafından idare edilen gemilerin randmanından 100 de 40 ilâ 50 nisbetinde düne olduğu mühendis R. Carnot son zamanlarda yazıyordu.

'Ayni hal, devlet idarelerinin kâffesinde meşhuddur. **Le Matin** gazetesi Aubervillier, Amerika stoclarının tasfiyesi hikâyesi ile yeni bir misâl gösterdi. Devlet bu tasfiyeyi bir türlü başaramadığından, işi bir sanayi' ehline tevdi' etdi. Bu zat yüzlerce resmî me'murun yerine kendi intihab ettiği sekiz me'mur koydu; bir kaç gün zarfında tasfiye hitam bulmuşdu.

Devletin idare'i umur etmesi [Gestion] nın masraflı ihtilâtının sebepleriyle me'murların zekâları arasında asla merbutiyyet yoktur. Bu ihtilât, bu teşevvüş, her me'murun en küçük işinin mükerrer ve müşikâfâne tedkikler şebekesinin neticesi olan mes'uliyet korkularından munba'isdir. En küçük Formalité'nin ihmalî şiddetle yüze çarpılır.

Mes'uliyetler korkusu ve devlet da'irelerinde ta'limatnamelerin terâkümü, hususî bir müessesede ancak bir kaç dakikaya muhtac olacak olan mu'ameleleri son derecede muğlak ve uzun kılmaktadır. 77 kilo demirin sarfının muhasebede 3 frank 46 santim olarak mı yoksa 3 frank 47 santimden mi gösterileceğini bilmek

için yarım düzine kalem re'isi arasında te'ati olunan uzun raporlara da'ir vaktile Meclisi Meh'usanda M. Delcassé tarafından anlatılan hikâye bu keyfiyyet hakkında bir fikir vermeye kâfidir. Nihayet bu mühim mes'eleyi hall ü fasl etmek için nâzırın doğrudan doğruya mudakhelesi lâzım gelmişti.

Sabikul'arz ikhtilâta , teşevvüğe sevk eden « Organisation » un neticesi 'azim mikdarda para isrâfından ibaret kalmaz; 'ayni zamanda bu gün devlet da'irelerinin en küçük işinin muhat olduğu müz'ic formaliteler altında khalkın ezilmeside bu organisation un neticesidir. Le Temps gaztesi bu babda şu mutala'aları serd ediyordu:

«Eğer bir çok zamandan beri muhtaribi bulunan ve yıkılan bir çok idarî formalitelerin kaldırılması ma'nasını hakikaten ifâde etseydi, bir kısım me'murların açığa çıkarılması pek â'lâ kabul olunurdu.

Bir çok kalemlerde, bir çok muraca'atlar; imza edilecek ve tekrâr imza etdirilecek bir çok evrak; taleb olunan bir çok musa'adeler; hiç bir şeye de yaramayan kontrollarin mahirâne te'addüd ve tevalisinden münba'is ardi arası kesilmez bir çok te'ehhurler; her şey için bütün sene müddetince zincirleme bir çok i'lâm ve isti'lâmlar; selâhiyyetdar olandan usul ve nizâmı dahilinde me'zuniyyetsiz yerinden kıpranmak imkânsızlığı; işte Fransızların büyük bir ekseriyyetince ortadan kaldırılması arzu edilecek olan bunlardır.»

* *

Tasavvur olunan islahatın ne kadr güç olacağı şimdiden görülüyor demektir.

Pek ziade muhafazakâr ve binaen'aleyh tekâmül edememiş olan milletler , pek ağır olmuş olan 'adetlerin boyunduruğundan ancak 'anif inkılablarla kortulmaya muvaffak olurlar.

Bu mutala'alar göstermeye kâfidir ki eğer usullerin yokarıdan aşağıya değişmesiyle müte-rahk olmazsa devair me'murlarının değişmesinin pek az te'siri olacaktır. Bu değişme güç olacaktır, çünkü teşkilât vücude getirmeye kabi-

liyyet, zekâyi beşerin en nâdir melekelerinden biridir.

İslahat bir ehli khibreler encümeninden istenilmez. Mevzu'ı bahs ister Maliye, ister Sanayi' ister Harb olsun ma'seriyyet [Collectivité] ler, tekrâr ediyorum , teşkilât vücude getirmekde olduğu kadar, karar vermekde de da'ima kifâ-yetsizliklerini göstermişlerdir .

Bir ma'seriyyetin , şübhesiz , fa'idesizliği iddi'a olunamaz. Fakat istişarî bir vaz'ıyyetde kalmak müdir olmamak şartile.

O zaman Fransa'nın muhtelif vilâyetlerinde mer'i olan te'amülü, hukukî yek şekil kanunlar halinde tevhid eden Kanun Medeniye [Code Civile] kaleme aldığı vakit Napoléon, Şurâyi Devlet a'zâlarını huzurunda kemâli hürriyyetle münâkaşa etdirirdi. Fakat kabul edilecek metni o ta'yin ederdi.

Tasavvur edilen idârî islahatın ne müşkilât ile muhat olacağını göstermek için 'arz etmiş olduğum mulâhazalar elzemdi. Tarihi, tettebbu' de, ne kadar ileri gidilirse o nisbetde sübut mertebesine vardırılır ki kavmlerin müesseseleri ez cümle, uzun bir mâzinin yarattığı psychologia'i müessirlere tabi'dir . Lâtin ruhu , bu gün pek sabitleşmiştir ve pek ağır te'sirâtı isticedadiye ile yüklüdür .

Bununla beraber sanayi'in ve kavmlerin yekdiğerine irtibatının ilerilemesi , Fransaya hâkim olan devletçiliğe , « Etatisme » e karşı 'anif bir 'aksül'ameli zarurî kılacaktır.

Vatandaşların hayatını ve teşebbüslerini bütün evveliyet [Initiative] lerin yıkıcısı olan dağdağalı bir Eormalite ler şebekesi içine habs etmek artık mümkün değildir.

* *

Baş vekile , parlamentonun me'zuniyyetine lüzum olmaksızın tebdilât icrası selâhiyyeti vermeye, ba'zı ehval meb'usları mecbur etmeseydi, idarî islahat, hattâ tamamen, gayri mümkün olurdu .

Parlamentomuzun menşe'leri sebeble, filhaka her tasarruf, her ekonomî, hiç bir irade -

nin şimdiye kadar yenmeye muvaffak olmamış olduğu bir imkânsızlık divarına çarpıyordu .

Bir nazır, ba'zı tasarruflar vücade getirmeyi dener denemez, derhal anlıyordu ki fransada , eski bir maliye nazırının önünde dediği gibi , faydasız bir yol bekeisi, bir yol me'muru me'muriyetini lâğv edecek kadar zi kudret değildir . Böyle amirane bir teşebbüs de bulunacak bir nazır, kaldırılan yol bekeisinin mensub olduğu vilâyetin bütün meb'usları tarafından istizaha ve her nevi' can sıkıcı ehvale ma'ruz olmak tehdidi altına düşer. Şakirdsiz bir mektebi , muraca'atsız bir mahkemeyi , işsiz bir tersaneyi v. s. lâğv etmek daha ziyade gayri mümkündür .

Nazırlar en küçük tasarruf yapmakdan 'aciz olmakla kalmıyordu, 'ayni zamanda muntahibleri tarafından ta'ciz olunan meb'usların ibrâmile yeni me'muriyetler ihdas etmeye ve israfatı artırmaya sevk olunuyorlardı . Bu israfat

meyanında , ba'zı mümtâz « Commune » lerde sadece mevzî' bayramlar için, budgeeye konulan yüzlerce bin frank ve divanı muhasebatın raporlarında tenkid olunan bîhude masraflar vardır .

İtalyada Mussolini nin yaptığı islahata mümasil islahat yapmak için, Baş Vekile, parelmentonun re'yini almaksızın bu tasarrufları, kararnamelerle , yapmak selâhiyyeti verilmek ictiza etdi.

Muktazi gördüğü islahatı 'amirâne kabul ettirmek için hükûmet re'isine verilen selâhiyyete rağmen sâde karar ile bu islahatı kabul ettirmenin kolay olduğunu zan etmemelidir . Karar bir kuvvettir, fakat bu karar kendilerine kabul etdirilmek istenilenlerin zihniyyeti de birinci kuvveti felce uğratan diğer bir kuvvettir.

Dr G. LE BON

MEKTEBİ MÜLKİYE HATIRALARINDAN ALİ NAZİMA VE TARİHİ BİR HATIRA

[Geçen sayıdan ma'bad ve son]

II

Karşıda taksim bahçesinde kuvvetli ve parlak ziyalı lambalar altında dolaşan ecnebi çiftlerin mes'udane gezintilerini ve masalardaki şevki şadiyi seyrederek melâle daldım. Acaba şu hür ve bahtiaır insanlar gibi ben de hürriyetime kavuşacak mıyim diye mütehassirane tefekkürata koyuldum . Tekrar yattım yine uyuyamadım. kalktım . Bu minval üzre sabahı uyanık olarak buldum. Bu ve mütevali geceler hayatımın en muzlim ve melâl aver leyalidir . Hülâsa bir kaç gün bu minval üzre imrarı eyyam ediyor ve fevkalâde sıkılıyordum. Zayıflamağa başladım. Nihayet bir gün yanıma uzun boylu levant bir çavuş geldi. İsmimi sordu , aldığı cevap üzerine beni aldı en aşağı kata indirdi, Önünde iki nöbetçi bulunan perdeli bir kapının karşısında tevekkuf ettik . İlk

önce beni tesellüm eden zabıt yine zuhur etti. Yanıma yaklaştı silâh ve çakı var mı diye yoklama etti ve cebimdeki kâğıt cüzdanımı aldı . Nihayet içeriden verilen emir üzerine perde kaldırıldı içeriye girdim . Vasi ve mürabba bir salonun ortasındaki yeşil çuha örtülü masanın başında bir ferik ve iki tarafında ikişer miralay ahzi mevki eylemiş meşhur taş kışla divanı harp mahsusunu teşkil ediyorlardı. Reisin karşısındaki sandalye boş olup masanın bu sandalyeye isabet eden kısmında bir hokka kalem ve bir deste kâğıt bulunuyordu . İşte bu mevkiin muhakeme ve isticvap edilecek mücrime mahsus olduğu vaziyetten anlaşılyordu. Ben mevkiimi anlayarak bu sandalyenin arkasında kaimen durup heyeti selamladım. Reis Paşanın işareti üzerine oturdum.